

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

_____ **Ірина КОВТУН**
(підпис) (ініціали, прізвище)

29 серпня 2022 року
М.П.

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«ПАРЛАМЕНТСЬКЕ ПРАВО»
для підготовки фахівців на другому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня магістра
за спеціальністю 081 Право
галузі знань 08 Право
за денною формою навчання**

Розробники навчально-методичних матеріалів:

доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права

_____ Ірина РИЖУК

4 серпня 2022 року

доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права,
доцент

_____ Олена ГАЛУС

4 серпня 2022 року

Схвалено кафедрою конституційного, адміністративного та фінансового прав 4
серпня 2022 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри _____ Олександр БУХАНЕВИЧ

4 серпня 2022 року

В.о. декана юридичного факультету _____ Віктор ЗАХАРЧУК

25 серпня 2022 року

Погоджено методичною радою університету

25 серпня 2022 року, протокол № 1

Голова методичної ради _____

25 серпня 2022 року

Ірина КОВТУН

ЗМІСТ

		Стор.
1.	Структура вивчення навчальної дисципліни	4
	1.1. Тематичний план навчальної дисципліни	4
	1.2. Лекції	5
	1.3. Семінарські заняття	7
	1.4. Самостійна робота студентів	16
	1.5. Індивідуальні завдання	19
	1.6. Підсумковий контроль	25
2.	Схема нарахування балів	26
3.	Рекомендовані джерела	27
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	35

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ те- ми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Загальні засади парламентаризму та парламентського права	8	2	1	–	–	5	9	1	–	–	–	8
2.	Організація та порядок діяльності Верховної Ради України	8	2	1	–	–	5	10	–	–	–	–	8
3.	Структура Верховної Ради України	9	2	2	–	–	5	13	1	–	–	–	10
4.	Функції та повноваження Верховної Ради України	9	2	2	–	–	5	10	–	–	–	–	10
5.	Організація діяльності народних депутатів України	14	2	2	–	–	10	12	1	–	–	–	10
6.	Законодавчий процес	14	2	2	–	–	10	12	2	2	–	–	10
7.	Парламентські процедури	14	2	2	–	–	10	12	1	2	–	–	10
8.	Розробка та оформлення проектів законів України	14	2	2	–	–	10	14	2	2	–	–	10
	Усього годин:	90	16	14	–	–	60	90	8	6	–	–	76

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	2	3	–
1.	Загальні засади парламентаризму та парламентського права	2	1
1.1.	Поняття парламентаризму. Формування основних засад парламентаризму.		
1.2.	Еволюція парламентаризму у сучасному світі.		
1.3.	Поняття та джерела парламентського права України.		
1.4.	Місце парламентського права в правовій системі України. Парламентське право як наука та навчальна дисципліна.		
2.	Організація та порядок діяльності Верховної Ради України	2	-
2.1.	Організаційні форми роботи Верховної Ради України.		
2.2.	Порядок скликання та проведення першої сесії новообраної Верховної Ради України.		
2.3.	Порядок скликання чергових та позачергових сесій.		
2.4.	Підготовка та організація розгляду питань на сесії Верховної Ради України.		
2.5.	Порядок обговорення питань на пленарних засіданнях Верховної Ради України.		
2.6.	Організація голосування на пленарних засіданнях Верховної Ради України.		
2.7.	Поняття, види та порядок прийняття рішень Верховної Ради України		
3.	Структура Верховної Ради України	2	1
3.1.	Органи Верховної Ради України. Керівництво Верховної Ради України.		
3.2.	Формування органів Верховної Ради України. Порядок обрання, призначення та відкликання посадових осіб Верховної Ради України.		
3.3.	Апарат Верховної Ради України та допоміжні органи парламенту. Погоджувальна рада депутатських фракцій. Фракції і групи у Верховній Раді України. Комітети Верховної Ради України. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Рахункова палата України. Коаліція депутатських фракцій.		
3.4.	Проблеми спільної роботи більшості та опозиції у Верховній Раді України.		
4.	Функції та повноваження Верховної Ради України	2	-
4.1.	Поняття та класифікація функцій та повноважень Верховної Ради України.		
4.2.	Представницька функція Верховної Ради України.		
4.3.	Установча (державотворча, організаційна) функція Верховної Ради України.		
4.4.	Функція парламентського контролю.		
4.5.	Бюджетно-фінансова функція Верховної Ради України.		

4.6.	Зовнішньополітична функція Верховної Ради України.		
5.	Організація діяльності народних депутатів України	2	1
5.1.	Нормативно-правові засади організації діяльності народних депутатів України.		
5.2.	Реалізація прав та обов'язків народного депутата України у парламенті та виборчому окрузі.		
5.3.	Процедурні особливості реалізації права народного депутата України на депутатський запит та депутатське звернення.		
5.4.	Депутатські привілеї та імунітети. Характеристика та особливості депутатського імунітету та депутатського індемнітету.		
5.5.	Фінансово-матеріальне забезпечення членів парламенту.		
5.6.	Помічник- консультант народного депутата.		
6.	Законодавчий процес	2	2
6.1.	Поняття, принципи та стадії законодавчого процесу. Порядок здійснення права законодавчої ініціативи.		
6.2.	Попередній розгляд та експертиза законопроектів. Розгляд законопроектів в першому, другому та третьому читаннях.		
6.3.	Порядок направлення прийнятих законів на підпис главі держави та процедура подолання президентського вето.		
6.4.	Порядок підписання та оприлюднення нормативно-правових актів.		
6.5.	Введення закону в дію: проблеми правового регулювання.		
7.	Парламентські процедури	2	1
7.1.	Поняття та види парламентських процедур.		
7.2.	Процедура внесення змін та доповнень до Конституції України.		
7.3.	Бюджетний процес.		
7.4.	Інавгурація та імпічмент Президента України.		
7.5.	Розгляд питання про схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України. Розгляд Верховною Радою звітів і доповідей Кабінету Міністрів України.		
7.6.	Організація проведення "години запитань до Уряду".		
7.7.	Розгляд Верховною Радою питання про відповідальність Кабінету Міністрів України.		
7.8.	Парламентські слухання у Верховній Раді.		
8.	Розробка та оформлення проектів законів України	2	2
8.1.	Поняття та значення законодавчої техніки.		
8.2.	Вимоги законодавчої техніки до структури проекту закону. Концепція проекту закону.		
8.3.	Загальні вимоги законодавчої техніки до тексту проекту закону. Правила оформлення проекту закону.		
8.4.	Супровідні документи до законопроекту: постанова Верховної Ради України, яку пропонується прийняти за результатами розгляду законопроекту; список авторів законопроекту; пояснювальна записка до проекту закону та порівняльна таблиця.		
	Усього	16	8

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1

Тема 1. Загальні засади парламентаризму та парламентського права

Питання для усного опитування та дискусії

- 1.1. Поняття парламентаризму. Формування основних засад парламентаризму. Еволюція парламентаризму у сучасному світі.
- 1.2. Поняття та джерела парламентського права України.
- 1.3. Місце парламентського права в правовій системі України.
- 1.4. Парламентське право як наука та навчальна дисципліна.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є : парламентаризм, парламент, парламентське право, джерела парламентського права.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- визначення терміну «парламентаризм»;
- основні етапи становлення та розвитку парламентаризму в Україні та світі;
- поняття парламентського права і його відмінності від конституційного та конституційного процесуального права.

Тема 2. Організація та порядок діяльності Верховної Ради України

Питання для усного опитування та дискусії

- 2.1. Організаційні форми роботи Верховної Ради України.
- 2.2. Порядок скликання та проведення першої сесії новообраної Верховної Ради України.
- 2.3. Порядок скликання чергових та позачергових сесій.
- 2.4. Підготовка та організація розгляду питань на сесії Верховної Ради України.
- 2.5. Порядок обговорення питань на пленарних засіданнях Верховної Ради України.
- 2.6. Організація голосування на пленарних засіданнях Верховної Ради України.
- 2.7. Поняття, види та порядок прийняття рішень Верховної Ради України.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є : сесія, засідання, пленарне засідання, перша сесія, чергова сесія, позачергова сесія, парламентські слухання, календарний план роботи, порядок денний, процедура обговорення, голосування, Підготовча депутатська група, Тимчасова президія першої сесії.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- порядок скликання сесій Верховної Ради України;
- види засідань;
- процедури обговорення питань на пленарних засіданнях;
- порядок прийняття процедурних рішень.

Семінарське заняття 2

Тема 3. Структура Верховної Ради України

Питання для усного опитування та дискусії

- 3.1. Органи Верховної Ради України. Керівництво Верховної Ради України.
- 3.2. Формування органів Верховної Ради України. Порядок обрання, призначення та відкликання посадових осіб Верховної Ради України.
- 3.3. Апарат Верховної Ради України та допоміжні органи парламенту. Погоджувальна рада депутатських фракцій. Фракції і групи у Верховній Раді України. Комітети Верховної Ради України. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Рахункова палата України. Коаліція депутатських фракцій.
- 3.4. Проблеми спільної роботи більшості та опозиції у Верховній Раді України.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є : Голова Верховної Ради України, коаліція депутатських фракцій, опозиція, Погоджувальна рада депутатських фракцій, лічильна комісія, комітет, тимчасова слідча комісія, тимчасова спеціальна комісія, спеціальна тимчасова слідча комісія, депутатська фракція, депутатська група, міжфракційне депутатське об'єднання, апарат, .

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- порядок формування депутатських фракцій та груп;
- порядок створення коаліції депутатських фракцій;
- процедура обрання Голови Верховної Ради України;
- порядок створення комітетів та тимчасових комісій;
- проблеми правового регулювання статусу опозиції у Верховній Раді України.

Семінарське заняття 3

Тема 4. Функції та повноваження Верховної Ради України

Питання для усного опитування та дискусії

- 4.1. Поняття та класифікація функцій та повноважень Верховної Ради України.
- 4.2. Представницька функція Верховної Ради України.
- 4.3. Установча (державотворча, організаційна) функція Верховної Ради України.
- 4.4. Функція парламентського контролю.
- 4.5. Бюджетно-фінансова функція Верховної Ради України.
- 4.6. Зовнішньополітична функція Верховної Ради України.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є : функція, компетенція, повноваження, установча функція, парламентський контроль, представницька функція, виключна компетенція.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- співвідношення понять «функція», «компетенція», «повноваження»;

- класифікація функцій Верховної Ради України;
- проблеми вдосконалення правового регування компетенції парламенту;
- характеристика установчої функції у широкому (державотворча) та вузькому (організаційна) значеннях.

Семінарське заняття 4

Тема 5. Організація діяльності народних депутатів України

Питання для усного опитування та дискусії

- 5.1. Нормативно-правові засади організації діяльності народних депутатів України.
- 5.2. Реалізація прав та обов'язків народного депутата України у парламенті та виборчому окрузі.
- 5.3. Процедурні особливості реалізації права народного депутата України на депутатський запит та депутатське звернення.
- 5.4. Депутатські привілеї та імунітети.
- 5.5. Характеристика та особливості депутатського імунітету та депутатського індемнітету.
- 5.6. Фінансово-матеріальне забезпечення членів парламенту. Помічник-консультант народного депутата.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є : народний депутат, мандат, депутатський запит, депутатське звернення, депутатський імунітет, депутатський індемнітет, доручення виборців.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- представництво інтересів виборців народними депутатами;
- організація роботи народного депутата;
- порядок внесення депутатського запиту та депутатського звернення;
- реалізація повноважень народного депутата України у Верховній Раді та її органах.

Семінарське заняття 5

Тема 6. Законодавчий процес

Питання для усного опитування та дискусії:

- 6.1. Поняття, принципи та стадії законодавчого процесу.
- 6.2. Порядок здійснення права законодавчої ініціативи.
- 6.3. Попередній розгляд та експертиза законопроектів. Розгляд законопроектів в першому, другому та третьому читаннях.
- 6.4. Порядок направлення прийнятих законів на підпис главі держави та процедура подолання президентського вето.
- 6.5. Порядок підписання та оприлюднення нормативно-правових актів.
- 6.6. Введення закону в дію: проблеми правового регулювання.

Практичні завдання

Завдання 1. Проект Закону «Про систему спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції» було зареєстровано у відповідному профільному комітеті Верховної Ради України. На 10-й день після його реєстрації, Заступник Голови Верховної Ради України

направив даний законопроект до комітету з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією. У 30-денний строк законопроект було розглянуто на засіданні комітету та ухвалено рішення про недоцільність включення даного законопроекту до порядку денного з причини відсутності у ньому фінансово-економічного обґрунтування.

Які, на Ваш погляд, порушення Регламенту Верховної Ради України було допущено під час внесення законопроекту?

Відповідь аргументуйте і посиланням на законодавство.

Завдання 2. Щодо кожного законопроекту, включеного до порядку денного сесії Верховної Ради, Апарат Верховної Ради та головний комітет ведуть справу законопроекту. Справа законопроекту містить документи, внесені в порядку законодавчої ініціативи, документи, підготовлені в процесі розробки, розгляду, доопрацювання, прийняття відповідного законопроекту Верховною Радою, а також документи, які підготовлені органами Верховної Ради, державними органами, установами і організаціями за зверненням Верховної Ради.

Перерахуйте необхідні документи, які включаються до справи законопроекту.

Завдання 3. Складіть та законспектуйте схему законодавчого процесу, починаючи від внесення законодавчої ініціативи до парламенту і закінчуючи набранням законом чинності.

Завдання 4. Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є : законодавчий процес, стадії законодавчого процесу, суб'єкт права законодавчої ініціативи, законодавча пропозиція, законодавча процедура, супровідні документи до законопроекту.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Зверніть увагу на термінологічні дискусії щодо застосування понять «правотворчість» та «законотворчість». *Правотворчість* — це організаційно оформлена діяльність держави із піднесення державної волі до рівня закону шляхом виявлення потреб у нормативно-правовому регулюванні певного типу суспільних відносин і створення відповідно до цих потреб нових правових норм, зміни і скасування діючих. Правотворчість є діяльністю із підготовки, затвердження й опублікування нормативних актів, що здійснюється компетентними органами держави, як і будь-яка інша процесуальна діяльність, правотворчість являє собою офіційний порядок юридично значущих дій.

Охарактеризуйте загальні та спеціальні ознаки правотворчості.

В юридичній науці виділяють чотири основні принципи законодавчої діяльності: принцип адекватного відображення нормативно-правових потреб; принцип понятійної визначеності; принцип модальної збалансованості; принцип ретрибутивної забезпеченості. Проаналізуйте зміст даних принципів.

Законодавчий процес являє собою сукупність юридично значущих дій, пов'язаних між собою. Він включає такі стадії: **передпроектна стадія стадія законодавчої ініціативи** — внесення пропозиції прийняти новий або внести зміни до діючого закону, що виходить від осіб чи установ, яким надано таке право; **проектна стадія**: а) ухвалення рішення про підготовку законопроекту; б) доручення розробити законопроект; в) розробка законопроекту і його попередня експертиза; г) внесення законопроекту до парламенту, ухвалення його до розгляду: попереднє обговорення законопроекту в парламентських профільних комітетах і спеціальних комісіях; розгляд альтернативних законопроектів; д) в разі необхідності — винесення законопроекту: на обговорення широкого кола кваліфікованих спеціалістів —

проведення парламентських слухань, конференцій, “круглих столів” тощо; на всенародне обговорення;

3) стадія ухвалення законопроекту: а) обговорення і схвалення основних положень законопроекту; б) обговорення і схвалення законопроекту постатейно; в) обговорення і схвалення законопроекту в цілому; 4) засвідчувальна стадія: а) підписання закону спікером парламенту та передача його на розгляд главі держави; б) санкціонування (розгляд та підписання) закону главою держави; 5) промульгація (від лат. *promulgatio* — публічне оголошення) закону: а) підготовка і видання уповноваженим органом (парламентом або главою держави) спеціального акта про введення закону в дію; б) включення закону до державного реєстру нормативних актів, де вказується наданий йому реєстраційний номер; в) публікація закону в офіційних друкарських виданнях; б) набрання чинності законом.

Законодавча ініціатива — це пропозиція прийняти новий або внести зміни до діючого закону, що виходить від осіб чи установ, яким надано таке право. Проаналізуйте суб'єктів законодавчої ініціативи.

Право законодавчої ініціативи здійснюється шляхом внесення до Верховної ради:

а) законопроектів — проекти законів, постанов Верховної ради, які містять положення нормативного характеру;

б) проектів актів Верховної ради — проекти постанов, резолюцій, декларацій, звернень, заяв, що впливають з установчих, організаційних, контрольних та інших функцій Верховної ради;

в) пропозицій до законопроектів — внесення змін до тексту законопроекту (статей, їх частин, пунктів, речень), зміни порядку розміщення, об'єднання розділів, глав, статей, їх частин і пунктів, а також виділення тих чи інших положень в окремі розділи, глави, статті;

г) поправок до законопроектів — внесення виправлень, уточнень, усунення помилок, суперечностей у тексті законопроекту.

Щодо кожного законопроекту, включеного до порядку денного сесії Верховної Ради, Апарат Верховної Ради та головний комітет ведуть *справу законопроекту*.

Справа законопроекту містить: документи, внесені в порядку законодавчої ініціативи, документи, підготовлені в процесі розробки, розгляду, доопрацювання, прийняття відповідного законопроекту Верховною Радою, документи, які підготовлені органами Верховної Ради, державними органами, установами і організаціями за зверненням Верховної Ради.

Перерахуйте акти, які включаються до справи законопроекту?

Альтернативними вважаються законопроекти, які містять положення, що регулюють однакове коло питань та повторюють за суттю положення щодо регулювання одних і тих же суспільних відносин.

Розгляд і прийняття законопроекту за процедурою трьох читань включає:

1) перше читання - обговорення основних принципів, положень, критеріїв, структури законопроекту та прийняття його за основу;

2) друге читання - постатейне обговорення і прийняття законопроекту в другому читанні;

3) третє читання - прийняття законопроекту, який потребує доопрацювання та узгодження, в цілому.

Які етапи включає в себе процедура повного та скороченого обговорення питань на пленарному засіданні?

Проаналізуйте процедурні наслідки застосування Президентом України права вето.

Семінарське заняття 6

Тема 7. Парламентські процедури

Питання для усного опитування та дискусії

- 7.1. Поняття та види парламентських процедур.
- 7.2. Процедура внесення змін та доповнень до Конституції України.
- 7.3. Бюджетний процес.
- 7.4. Інавгурація та імпічмент Президента України.
- 7.5. Розгляд питання про схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України.
Розгляд Верховною Радою звітів і доповідей Кабінету Міністрів України.
- 7.6. Організація проведення "години запитань до Уряду".
- 7.7. Розгляд Верховною Радою питання про відповідальність Кабінету Міністрів України.
- 7.8. Парламентські слухання у Верховній Раді.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є : парламентська процедура, конституційний процес, бюджетний процес, імпічмент, відповідальність Кабінету Міністрів України, парламентські слухання.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- види спеціальних процедур в парламенті;
- порядок внесення змін до Конституції України;
- порядок імпічменту Президента України;
- процедури парламентського контролю за діяльністю Кабінету Міністрів України;
- поняття та види слухань у Верховній Раді України.

Семінарське заняття 7

Тема 8. Розробка та оформлення проектів законів України

Питання для усного опитування та дискусії:

- 8.1. Поняття та значення законодавчої техніки.
- 8.2. Вимоги законодавчої техніки до структури проекту закону. Концепція проекту закону.
- 8.3. Загальні вимоги законодавчої техніки до тексту проекту закону. Правила оформлення проекту закону.
- 8.4. Супровідні документи до законопроекту: постанова Верховної Ради України, яку пропонується прийняти за результатами розгляду законопроекту; список авторів законопроекту; пояснювальна записка до проекту закону та порівняльна таблиця.

Практичні завдання

Завдання 1. Підготувати 2-4 пропозиції по удосконаленню законодавства України для обговорення на практичному занятті.

Завдання 2. Розробіть концепцію нормативно-правового акту.

Завдання 3. Складіть перелік основних вимог, які висуваються до проекту закону.

Завдання 4. Оформіть проект закону у відповідності із вимогами законодавчої техніки, за поданим зразком.

ЗАКОН УКРАЇНИ**Про внесення змін до статті 93 Конституції України
(щодо законодавчої ініціативи народу)**

Верховна Рада України **п о с т а н о в л я є**:

1. Внести зміни до статті 93 Конституції України (Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 30, ст. 141), виклавши її в такій редакції:

"Стаття 93. Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить народу, Президентові України, Кабінету Міністрів України, народним депутатам України та реалізується ними у випадках і порядку, визначених Конституцією України і законами України.

Законопроекти, визначені Президентом України як невідкладні, розглядаються Верховною Радою України позачергово.

Закон приймається відповідно до вимог законодавчої процедури, визначеної Конституцією України та законами України".

2. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

Голова Верховної Ради України

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України

**"Про внесення змін до статті 93 Конституції України
(щодо законодавчої ініціативи народу)"**

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроекту

Перелік суб'єктів права законодавчої ініціативи, визначений на сьогодні статтею 93 Конституції України, є звуженим та позбавляє можливості виступати таким суб'єктом безпосередньо народ України як єдине джерело влади.

Законопроектом пропонується доповнити перелік суб'єктів права законодавчої ініціативи, визначених статтею 93 Конституції України, таким суб'єктом, як народ.

Також визначається, що всі суб'єкти законодавчої ініціативи, яких пропонується закріпити у Конституції України, реалізують її у випадках і порядку, визначених Конституцією і законами України.

Крім того, пропонується доповнити Конституцію України засадничою нормою щодо законодавчої процедури, згідно із якою закон приймається відповідно до вимог законодавчої процедури, визначеної Конституцією України та законами України.

2. Мета і завдання законопроекту

Метою запропонованих законопроектом змін є забезпечення ефективного механізму законодавчої ініціативи в Україні через розширення переліку її суб'єктів.

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

Пропонована законодавча ініціатива має на меті внесення необхідних змін до Конституції України, а саме – до статті 93 Конституції України щодо народної законодавчої ініціативи.

4. Стан нормативно-правової бази у зазначеній сфері правового регулювання

Національними нормативно-правовими актами, які регулюють правовідносини у цій сфері, є: Конституція України, Закон України "Про Регламент Верховної Ради України".

Законопроект у пропонованій редакції раніше до Верховної Ради України не подавався.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація Закону, про проект якого йдеться, не потребуватиме додаткових видатків Державного бюджету України і місцевих бюджетів.

Прийняття Закону не потребує проведення всеукраїнського референдуму та виділення коштів з Державного бюджету України для його проведення.

6. Прогноз соціально-економічних, політичних, правових та інших наслідків прийняття Закону

Прийняття Закону сприятиме оптимізації механізму законодавчої ініціативи в Україні.

7. Інші відомості, необхідні для розгляду законопроекту

Прийняття законопроекту не потребує викликаного системною єдністю норм Конституції України одночасного внесення змін до розділів Конституції України, зазначених у статті 156 Конституції України.

Законопроект відповідає вимогам частини другої статті 156, вимогам статей 157 та 158 Конституції України.

У законопроекті, зокрема, відсутні положення (або подібні до них), які в раніше наданих висновках та прийнятих рішеннях Конституційного Суду України визнавалися такими, що скасовують чи обмежують права та свободи людини і громадянина або спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.

Прийняття і затвердження законопроекту в поданій редакції забезпечать системність, повноту, чіткість і несуперечливість конституційного регулювання суспільних відносин.

Положення законопроекту викладені повно, чітко, є несуперечливими та дадуть змогу системно регулювати відповідні суспільні відносини на конституційному рівні. Законопроект не потребуватиме прийняття до нього пропозицій і поправок, у тому числі редакційно-уточнювального характеру.

Прийняття запропонованих у законопроекті змін до Конституції України не призведе до порушення міжнародних зобов'язань України.

Керівник Офісу
Президента України

А.БОГДАН

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ до проекту Закону України "Про внесення змін до статті 93 Конституції України (щодо законодавчої ініціативи народу)"

Чинна редакція	Пропонована редакція
Стаття 93. Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить Президентові України, народним депутатам України та Кабінету Міністрів України. Законопроекти, визначені Президентом України як невідкладні, розглядаються Верховною Радою України позачергово Частина відсутня.	Стаття 93. Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить народу, Президентові України, Кабінету Міністрів України, народним депутатам України та реалізується ними у випадках і порядку, визначених Конституцією України і законами України. Законопроекти, визначені Президентом України як невідкладні, розглядаються Верховною Радою України позачергово. Закон приймається відповідно до вимог законодавчої процедури, визначеної Конституцією України та законами України.

Керівник Офісу Президента України

А.Богдан

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є : ідея проекту закону, концепція проекту нормативно-правового акта; концепція нормативно-правового акта; структурні елементи концепції нормативно-правового

акта, загальні правила законодавчої техніки, загальна структура нормативно-правового акту, основна частина проекту, прикінцеві положення, перехідні положення, внутрішня структура проекту, мова і термінологія проектів нормативно-правових актів, підготовка переліку законодавчих актів про визнання їх такими, що втратили чинність.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Законодавча техніка — це сукупність юридичних засобів, прийомів і правил розробки, оформлення, опублікування і систематизації нормативно-правових актів.

Розкрийте прийоми і засоби законодавчої техніки.

Юридичні терміни — це слова і словосполучення, які точно визначають правові поняття. Термінологія, якою користується юридична наука та законодавство, є неоднорідною і поділяється на види. Розрізняють такі терміни: а) загальнозживані; б) спеціально-технічні; в) спеціально-юридичні

До вимог законодавчої техніки належать:

- а) логічна послідовність викладення, взаємозв'язок нормативних приписів, що містяться в нормативному акті;
- б) відсутність суперечностей у структурі акта і системі законодавства;
- в) максимальна компактність викладених норм при належній глибині і всебічності їхнього змісту;
- г) ясність і доступність мови нормативних актів;
- г) точність і визначеність термінів та юридичних конструкцій;
- д) скорочення кількості актів, виданих з одного й того ж питання, для полегшення користування ними.

Стадії проектування нормативно-правового акту: вибір правової сфери, яку потрібно унормувати або змінити правове регулювання; ознайомлення з діючими нормативно-правовими актами, що регулюють визначену сферу суспільних відносин; визначення та обґрунтування необхідності і можливості унормувати визначену сферу суспільних відносин (можливість регулювання); вибір форми правового регулювання. Визначення адекватності врегулювання даної сфери суспільних відносин обраним чином (у формі змін до закону, постанови уряду, наказу міністерства тощо); розробка нормативно-правового акту, яка включає:

- розробка концепції нормативно-правового акту. Вибір принципового засобу врегулювання винайденної проблеми;
- розробка тексту проекту нормативно-правового акту.
- визначення структури нормативно-правового акту (користуючись загальними правилами законодавчої техніки);
- підбір та узгодження юридичної термінології;
- написання тексту проекту нормативно-правового акту;
- підготовка змін до інших нормативно-правових актів, змінити які потрібно у зв'язку з введенням в дію нового акту;
- підготовка переліку нормативно-правових актів про визнання їх такими, що втратили чинність;
- визначення правових та соціальних наслідків вступу в дію нормативно-правового акту.

Наступна стадія проектування нормативно-правового акту - *розробка супровідних документів*:

- розробка пояснювальної записки;
- складення порівняльної таблиці;
- складення супровідного листа.

Доопрацювання проекту акту з врахуванням висловлених зауважень. Зміна існуючих норм закону здійснюється у формі:

- нової редакції закону;
- нової редакції структурних підрозділів закону: розділів, глав, статей, частин статей, пунктів, підпунктів, абзаців, речень;
- виключення із закону окремих його структурних підрозділів: розділів, глав, статей, частин статей, пунктів, підпунктів, абзаців, речень;
- доповнення закону розділами, главами, статтями, частинами статей, пунктами, підпунктами тощо;
- заміни або виключення окремих слів.

Законопроекти подаються разом із *пояснювальною запискою*, в якій визначаються:

1. мета, завдання та основні положення майбутнього закону;
2. обґрунтування доцільності його прийняття;
3. місце закону в системі чинного законодавства;
4. чи потребує Ваш проект видатків з Державного бюджету України;
5. прогнозні соціально-економічні та інші наслідки його застосування.

Порівняльна таблиця подається обов'язково до проектів, що стосуються внесення змін до чинних законодавчих актів (готується суб'єктом законодавчої ініціативи).

У вигляді порівняльної таблиці можуть також готуватися альтернативні законопроекти, пропозиції суб'єктів законодавчої ініціативи до другого або третього (повторного другого, третього) читання.

Для зручності у законопроекті, який вносить зміни, змінений текст слід виділяти жирним шрифтом.

1.4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів є важливою складовою частиною навчального процесу та має на меті закріплення та поглиблення знань і навичок, одержаних на усіх видах навчальних занять; підготовку до наступних занять, заліку, формування культури розумової праці з чинними правовими нормами, законодавством та практикою його застосування. Під час самостійної роботи уточнюється коло питань, що підлягають вивченню по темі, аналізується та вивчається нормативний матеріал, наукові джерела, виконуються завдання.

Самостійна робота студента виконується в позааудиторний час, передбачений тематичним планом навчальної дисципліни.

Під час вивчення навчальної дисципліни студенти повинні навчитися самостійно мислити, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опановувати практичні навички з навчальної дисципліни. Відповіді на питання повинні бути стисло законспектовані з обов'язковими посилання на використані джерела.

Самостійна робота студентів має бути логічно пов'язана з іншими видами навчальних занять. Однак вивчення навчальної дисципліни чи окремої теми не бажано починати з самостійної роботи студентів.

Від якості самостійної підготовки студентів залежить якість семінарських занять, глибина їх теоретичного змісту й активність студентів.

Самостійна робота є методом глибокого вивчення і творчого засвоєння студентами навчальної програми.

Перевірка самостійної роботи студентів здійснюється викладачами, які проводять семінарські заняття з навчальної дисципліни.

Викладач може обрати один з наступних способів перевірки самостійної роботи:

- проведення перевірки конспектів опрацьованої літератури, яка рекомендується для вивчення теми навчальної дисципліни;
- фронтального усного опитування;

- письмового опитування;
- проведення тестування з вивчених тем;
- розв'язування ситуаційних завдань до навчальної дисципліни.

З метою самостійного визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу студентам пропонуються питання для самоконтролю набутих знань.

Питання самостійної роботи виносяться на поточний і підсумковий семестровий контроль. Для самостійної роботи студентів з кожної теми надається рекомендована література з якою студенти повинні ознайомитися для якісного виконання завдань на самостійну підготовку.

Загальні методичні рекомендації щодо самостійної роботи студентів:

1. Ознайомитися із питаннями, що виносяться на самостійне вивчення студентами.
2. Уважно прочитати матеріал, викладений на лекції і занотований студентами до відповідної теми.
3. Ознайомитися із рекомендованою літературою до відповідної теми (як до семінарського заняття, так і самостійної роботи) і розширити одержані знання під час лекційного заняття (обсяг представлень про конкретні предмети і явища, що входять у сферу регулювання приватним правом).
4. За бажанням студент може підготувати коротке повідомлення (до десяти хвилин) з найбільш складного і цікавого питання.
5. У випадку необхідності студент може скористатися індивідуальними консультаціями викладача, який читає лекції, а також викладача, який проводить семінарські заняття у навчальній групі.

1.4.1. Завдання по темам

Тема 1: Загальні засади парламентаризму та парламентського права України

- 1.1. Поняття та види парламентаризму.
- 1.2. Поняття, джерела та місце парламентського права України в українській правовій системі.

Питання для самоконтролю

- Визначте підходи науковців до поняття «парламентаризм».
- Дайте визначення терміну «парламентське право».
- Розкрийте систему джерел парламентського права .
- Наведіть аргументи для відокремлення парламентського права від конституційного права.

Тема 2: Організація та порядок діяльності Верховної Ради України

- 2.1. Поняття законодавчої влади.
- 2.2. Конституційно- правовий статус Верховної Ради України.
- 2.3. Класифікація функцій Верховної Ради України.
- 2.4. Загальна характеристика функцій Верховної Ради України.

Питання для самоконтролю

- Дайте визначення поняття «законодавча влада».
- Які акти приймаються Верховною Радою України?
- Дайте визначення понять «закон», «постанова», «декларація».
- Перерахуйте основні елементи організації Верховної Ради України.
- Перерахуйте ознаки, які характеризують особливості функцій Верховної Ради України.

- Назвіть і стисло охарактеризуйте функції Верховної Ради України.

Тема 3: Структура Верховної Ради України

- 3.1. Конституційно-правове регулювання структури Верховної Ради України.
- 3.2. Кількісна та якісна характеристика складу Верховної Ради України.
- 3.3. Внутрішня будова Верховної Ради України.
- 3.4. Консультативно-дорадча структура Верховної Ради України.

Питання для самоконтролю

- Охарактеризуйте якісний склад парламенту.
- Які органи входять до консультативно-дорадчої структури Верховної Ради України?
- Яку роль відведено найстаршому за віком депутату у Верховній Раді України?
- Яка процедура обрання та відкликання керівництва Верховної Ради України?
- Розкрийте порядок формування депутатських фракцій (груп) у парламенті України.
- Що таке коаліція депутатських фракцій? Яка процедура її формування?
- Розкрийте проблеми спільної роботи більшості та опозиції у Верховній Раді України.

Тема 4: Функції та повноваження Верховної Ради України

- 4.1. Поняття функцій, компетентності та повноважень парламенту.
- 4.2. Поняття установчої функції Верховної Ради України.
- 4.3. Класифікація представницьких повноважень Верховної Ради України.
- 4.2. Шляхи вдосконалення правового регулювання повноважень Верховної Ради України.

Питання для самоконтролю

- Яка стадії відмінності виділяють науковці між поняттями «компетенція» та «повноваження»?
- Охарактеризуйте зовнішньополітичну функцію Верховної Ради України.
- Які основні напрямки вдосконалення правового регулювання повноважень Верховної Ради України?

Тема 5: Організація діяльності народних депутатів України

- 5.1. Поняття доручення виборців.
- 5.2. Запровадження інституту відкликання народного депутата виборцями.

Питання для самоконтролю

- Які нормативно- правові акти регулюють правовий статус народного депутата?
- Охарактеризуйте стадії внесення та розгляду депутатського запиту.
- Організація роботи народного депутата в органах Верховної Ради України

Тема 6: Законодавчий процес в Україні

- 6.1. Поняття та принципи законодавчої діяльності.
- 6.2. Характеристика основних стадій законодавчого процесу.

Питання для самоконтролю

- Які нормативно- правові акти регулюють законодавчий процес в Україні?
- Уточніть і стисло охарактеризуйте стадії законодавчого процесу в Україні.
- Які особливості підготовки до розгляду проекту закону про Державний бюджет України на наступний рік?

- Окресліть особливості підготовки до розгляду проекту закону про внесення змін до Конституції України.

-

Тема 7: Парламентські процедури

7.1. Процедури розгляду Верховною Радою України питань про припинення повноважень деяких органів публічної влади.

7.2. Порядок дострокового припинення повноважень Президента України у зв'язку з неспроможністю виконання ним своїх повноважень за станом здоров'я.

7.3. Прийняття Верховною Радою рішень про міжнародні договори України.

7.4. Прийняття Верховною Радою рішень про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт.

Питання для самоконтролю

- Роль парламенту у процедурі дострокового припинення повноважень Президента України.

- Особливості розгляду Верховною Радою питання про відповідальність Кабінету Міністрів України.

- Який порядок розгляду Верховною Радою звітів і доповідей Кабінету Міністрів України?

- Порядок розгляду питань про обрання суддів Верховною Радою безстроково.

Тема 8: Розробка та оформлення проектів законів України

8.1. Поняття та значення законодавчої техніки.

8.2. Концепція проекту закону.

8.3. Вимоги законодавчої техніки до структури проекту закону.

8.4. Загальні вимоги законодавчої техніки до тексту проекту закону.

8.5. Правила оформлення проекту закону.

8.6. Супровідні документи до законопроекту.

Питання для самоконтролю

- Дайте визначення концепції проекту закону.

- У чому полягає специфіка загальних правил законодавчої техніки?

- Перерахуйте супровідні документи до законопроекту та окресліть загальні вимоги до них.

- Чому особлива увага парламентаріїв звертається на термінологію проектів нормативно-правових актів?

Література до конкретних тем самостійної роботи наведена в кінці методичних рекомендацій.

1.5. Індивідуальні завдання

1.5.1. Умови виконання завдань

Індивідуальне навчально-дослідне завдання студентів з дисципліни «Парламентське право» виконується у межах годин, відведених для самостійної роботи студента.

Формами виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань студентами денної

форми навчання є законопроекти, наукові роботи, реферати, практичні завдання.

Тема ІНДЗ у формі реферату обирається студентом добровільно або закріплюється за студентом викладачем протягом семестру і виконується за ustalеними вимогами.

Тема ІНДЗ у формі науково-дослідної роботи обирається студентом добровільно і закріплюється за студентом викладачем на початку семестру.

Підготовка ІНДЗ у формі науково-дослідної роботи передбачає:

- підбір та опрацювання літератури за темою;
- складання плану роботи (вступ, *перше питання* - розкриття теоретичних аспектів проблеми, *друге питання* - аналіз фактичних та статистичних даних, висновки, список використаної літератури та інформаційних джерел);
- виклад основних ідей та пропозицій автора;
- презентація ІНДЗ на семінарських заняттях (виступ до 5 хвилин).

Виконання ІНДЗ у формі практичного завдання передбачає складання оглядів літератури, підготовку проектів нормативно-правових, правозастосовчих актів та виконання інших завдань. Практичне завдання обирається студентом добровільно або закріплюється за студентом викладачем протягом семестру і виконується за визначеними вимогами.

1.5.2. Темі індивідуальних завдань

1.5.2.1. Темі рефератів

1. Установча та законодавча функції Верховної Ради України.
2. Контрольна функції Верховної Ради України.
3. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.
4. Взаємовідносини Верховної Ради України і Президента України.
5. Взаємовідносини Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України.
6. Взаємовідносини Верховної Ради України і судової влади України.
7. Взаємовідносини Верховної Ради України і органів місцевого самоврядування.
8. Основні форми діяльності Верховної Ради України.
9. Поняття та значення законодавчої техніки.
10. Загальні вимоги законодавчої техніки до тексту проекту закону.
11. Бюджетний процес як особливий вид законодавчого процесу.
12. Конституційно-правові засади діяльності тимчасових слідчих комісій парламенту.
13. Ратифікація та денонсація парламентом міжнародних договорів як особливий вид парламентської процедури.
14. Процесуальні засади участі парламенту у формуванні інших державних органів.
15. Парламентський контроль в Україні: проблеми нормативно-правового регулювання.

1.5.2.3. Темі науково-дослідних робіт

1. Перспективи запровадження в Україні двопалатного парламенту.
2. Поєднання і розподіл інтересів народного депутата та фракції, членом якої він є.
3. Проблема спільної роботи більшості та опозиції у Верховній Раді України.
4. Парламентські слухання: проблеми ефективності та впровадження їх результатів.
5. Роль територіальної громади в місцевому самоуправлінні.
6. Тенденції авторитаризму в Україні.
7. Парламентаризм в Україні. Розширення чи звуження повноважень законодавчої влади: тенденції останніх двох років.
8. Проблема розробки Концепції розвитку законодавства в Україні.
9. Плани законодавчих робіт в Україні: практична необхідність чи бюрократія.
10. Розширення (звуження) переліку суб'єктів права законодавчої ініціативи в Україні.

1.5.2.4. Практичні завдання

1. Пошук, підбір та огляд літературних джерел, які не вказані у списку рекомендованої літератури.
2. Аналітичний огляд наукових публікацій в періодичних виданнях.
3. Написання наукової роботи та участь у наукових конференціях студентів.
4. Підготовка коментаря до статті Конституції України.
5. Підготовка законопроектів.
6. Підготовка справи законопроекту.
7. Підготовка концепції законопроекту.
8. Складання кросворду на правову тематику.

1.5.3. Методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань

Метою виконання рефератів і творчих наукових та практичних завдань є закріплення і систематизація студентами отриманих знань.

Для виконання індивідуальних завдань студенти повинні використовувати законодавчі та підзаконні акти, інструктивно-методичні матеріали, науково-монографічну літературу, статистичні дані, аналітичну інформацію, а також практику діяльності установ.

Реферати, наукові та практичні індивідуальні завдання виконуються комп'ютерним способом з одностороннім розміщенням тексту на папері формату А4 (210 мм x 297 мм) з дотриманням прийнятих у діловодстві стандартних берегів : лівого – 30 мм, верхнього та нижнього – 20 мм, правого – не менше 10 мм.

Обсяг роботи має забезпечувати належне висвітлення теми і не повинен перевищувати: реферату – 5-7, творчої наукової або практичної роботи – 14-16 сторінок друкованого тексту шрифтом Times New Roman кеглем 14 з півторачним міжрядковим інтервалом.

Робота починається з титульного аркуша. Нумерація аркушів роботи починається з титульного аркуша. Номер на титульному аркуші не проставляється.

Реферат, науково-дослідна робота повинні бути структурованими, тобто після титульного аркуша містити: план, вступ, три (два) розділи, висновки, список використаних джерел. Складові частини референта, наукової роботи не обов'язково починати з нового аркуша. Розділи плану роботи формулюються самостійно студентом як найважливіші напрями розкриття її теми.

Нижче списку використаних джерел рукописним способом зазначаються дата виконання реферату, наукової роботи і особистий підпис студента.

Виклад роботи подається за наведеним нижче порядком.

ЗМІСТ

		Стор.
	Вступ	- 2
1.	Назва першого розділу	- 3
2.	Назва другого розділу	- 6
3.	Назва третього розділу	- 9
	Висновки	- 12
	Список використаних джерел	- 14

Вступ

(Виклад змісту вступу)

1. Назва першого розділу*(Виклад змісту першого розділу)***2. Назва другого розділу***(Виклад змісту другого розділу)***3. Назва третього розділу***(Виклад змісту третього розділу)***Висновки***(Виклад змісту висновків)***Список використаних джерел**

1. . . . (реквізити джерела)

2. . . . (реквізити джерела) (і т.д. відповідно до вимог оформлення списку джерел).

Титульний аркуш реферату оформлюється за зразком 1.

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра конституційного, адміністративного та фінансового права**

**Навчальна дисципліна:
Парламентське право**

**РЕФЕРАТ
на тему:
„ ... Назва теми ... „**

**Виконав:
Галицький
Дмитро Ярославович,
студент 1 курсу
зі спеціальності
081 Право**

**Перевірила:
Галус Олена Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент**

**Хмельницький
2025**

Титульний аркуш наукової роботи оформлюється за зразком 2.

Зразок 2

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра конституційного, адміністративного та фінансового права**

**Навчальна дисципліна:
Парламентське право**

**НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА
на тему:**

Виконав:
**Галицький
Дмитро Ярославович,**
студент 2 курсу
зі спеціальності

Перевірила:
Галус Олена Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент

**Хмельницький
2025**

Титульний аркуш практичного завдання оформлюється за зразком для науково-дослідної роботи із зазначенням виду виконуваного завдання.

Оцінювання результатів виконання курсових робіт, рефератів, науково-дослідних та практичних завдань здійснюється відповідно до чинної в університеті системи оцінювання знань шляхом нарахування балів.

1.6. Підсумковий контроль

1.6.1. Питання для підсумкового контролю

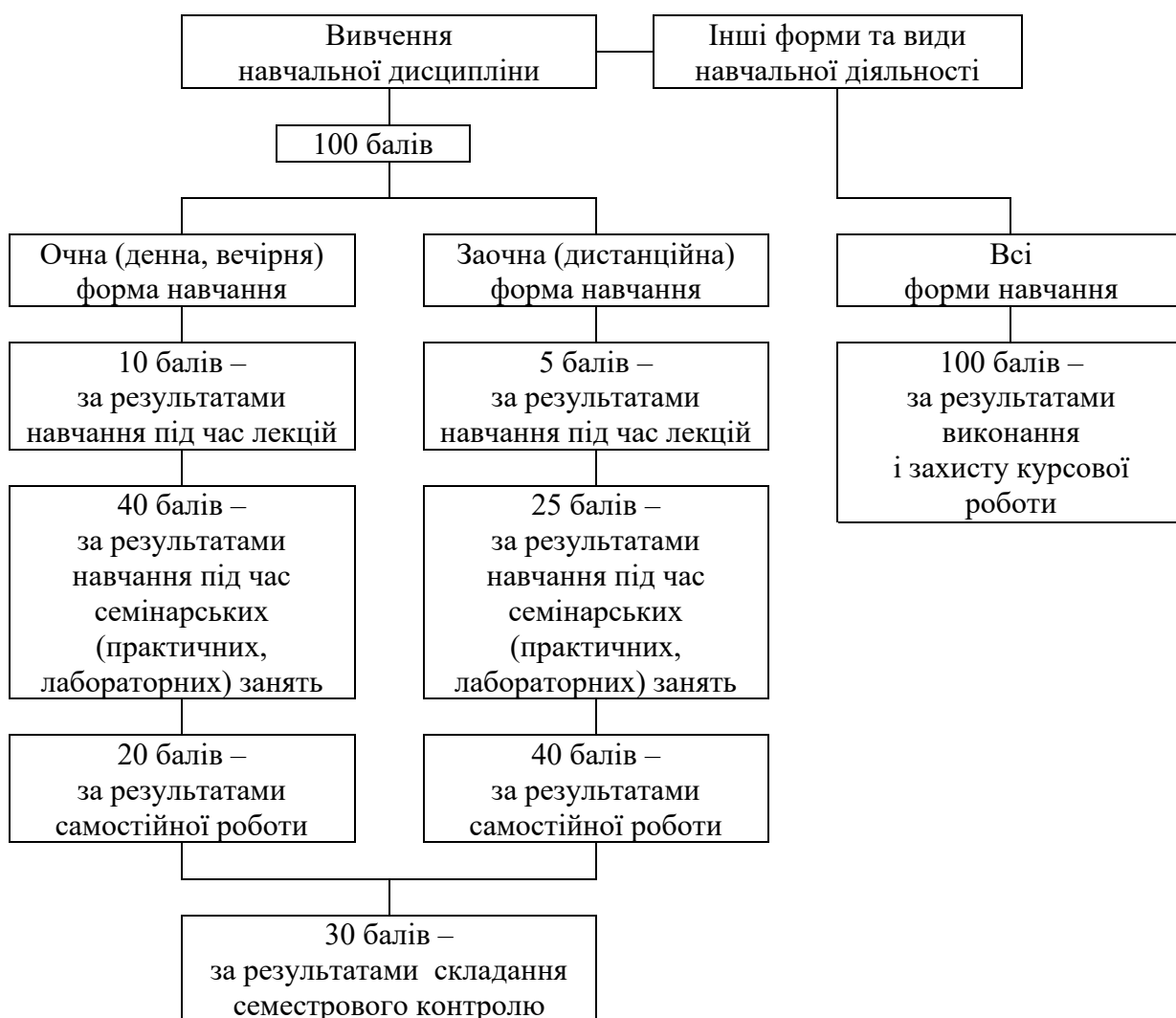
1. Поняття і види парламентаризму.
2. Парламентське право як наука та навчальна дисципліна.
3. Місце парламентського права в українській правовій системі.
4. Поняття і джерела парламентського права України.
5. Поняття законодавчої влади.
6. Загальна характеристика парламенту України.
7. Поняття та функції Верховної Ради України.
8. Представницька функція Верховної Ради України.
9. Установча та законодавча функції Верховної Ради України.
10. Контрольна, бюджетна та номінаційна функції Верховної Ради України.
11. Органи Верховної Ради України.
12. Керівництво Верховної Ради України.
13. Погоджувальна рада депутатських фракцій.
14. Фракції у Верховній Раді України.
15. Комітети Верховної Ради України.
16. Рахункова палата України.
17. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.
18. Коаліція депутатських фракцій.
19. Законотворчість та суміжні поняття.
20. Законодавчий акт.
21. Поняття та ознаки закону.
22. Типологія закону.
23. Проблеми законотворчої діяльності та шляхи їх вирішення.
24. Поняття та стадії законодавчого процесу.
25. Внесення законопроекту до Верховної Ради органами або особою, які володіють правом законодавчої ініціативи.
26. Розгляд законопроектів.
27. Прийняття закону чи іншого законодавчого акту, підписання та обнародування закону чи іншого законодавчого акту прийнятого Верховною Радою України.
28. Внесення до законопроекту поправок.
29. Взаємовідносини Верховної Ради України і Президента України.
30. Взаємовідносини Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України.
31. Взаємовідносини Верховної Ради України і судової влади України.
32. Взаємовідносини Верховної Ради України і органів місцевого самоврядування.
33. Поняття та значення законодавчої техніки.
34. Загальні вимоги законодавчої техніки до тексту проекту закону.
35. Правила оформлення проекту закону.
36. Супровідні документи до законопроекту.

1.6.2. Приклад залікового білету

1. Поняття та види парламентаризму.
2. Загальна характеристика стадій законодавчого процесу.
3. Складіть законопроект про внесення змін до закону України.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нархування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Деоліда Юзькова.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 8 лекцій за денною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій							
			1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Денна	10	1,3	2,5	3,8	5,0	6,3	7,5	8,8	10,0

2.3. З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 7 семінарських занять за денною формою навчання.

За результатами семінарського заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

2.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в наступній таблиці:

№ з/п	8 тем	Номер теми								Усього балів
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	
1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу	1	2	2	1	1	1	2	2	12
2.	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання	8								8
	Усього балів									20

3. Рекомендовані джерела

3.1. Джерела до всіх тем навчальної дисципліни

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року № 254 к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>
3. Акт проголошення незалежності України від 24.08.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>
4. Виборчий кодекс України від 19.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>
5. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26.01.2021 № 1135-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>
6. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 4.04.1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0#Text>
7. Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпичмент): Закон України від 10.09.2019 № 39-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39-20#Text>
8. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>
9. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>
10. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 № 2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>
11. Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України: Закон України від 19.12.2019 № 400-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-20#Text>

12. Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів: Указ Президента України від 21.05.2019 № 303/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303/2019#Text>
13. Рішення Конституційного Суду України від 13 травня 1997 року (у справі щодо несумісності депутатського мандата). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-97#Text>
14. Рішення Конституційного Суду України від 7 липня 1998 року (справа щодо порядку голосування та повторного розгляду законів Верховною Радою України). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-98#Text>
15. Рішення Конституційного Суду України від 17.09.2008 № 16-рп/2008 (справа про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v016p710-08#Text>
16. Рішення Конституційного суду України від 20.06.2019 № 6-р/2019 у справі за конституційним поданням 62 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України „Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів“). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-19#Text>
17. Бандурка О.М. Парламентаризм в Україні : становлення і розвиток / О.М.Бандурка, Ю. Д. Древаль. – Харків, 1999. – 288с.
18. Бригінець О.О., Галус О.О., Рижук І.В. Вирішення проблем правового регулювання окремих стадій законодавчого процесу в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Дідоренка*. 2021. № 4 (96). С. 35-45. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1430/1303>
19. Буроменський М.В., Албу А.А. Парламентське право: Методичні вказівки для підготовки до самостійної роботи студентів магістратури заочної форми навчання, спеціальність 081 право. – Івано-Франківськ: Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2022. 21 с. URL: http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/15977/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0%20%D0%97%D0%A4%20%D0%A1%D0%A0_%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.pdf
20. Галус О.О., Рижук І.В., Бригінець О.О. Впровадження принципу гендерної рівності в бюджетному процесі та при формуванні органів публічної влади в межах антикорупційної політики. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2021. № 3(95). С.141-153. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/issue/view/64/83>
21. Георгіца А.З. Сучасний парламентаризм: проблеми теорії та практики. Чернівці: Рута, 1998. 483 с.
22. Журавський В.С. Український парламентаризм на сучасному етапі: Теоретико-правовий аспект : монографія. К. : Вид-во Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2001. 248с.
23. Івановська А.М., Галус О.О., Рижук І.В. Право на інформацію про діяльність органів публічної влади: окремі теоретико-правові аспекти. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 8. С. 9-15. URL: https://www.researchgate.net/publication/354534213_The_right_to_information_about_the_activities_of_public_authorities_certain_theoretical_and_legal_aspects/fulltext/613e003211e9c168f2c73828/The-right-to-information-about-the-activities-of-public-authorities-certain-theoretical-and-legal-aspects.pdf

24. Кислий П. Становлення парламентаризму в Україні: На тлі світового досвіду. К. : Абрис, 2000. 414 с.
25. Конституційне право України. Академічний курс: підручник: У 2 т. / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. Т.2. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. 800 с.
26. Магновський І. Й. Правова природа парламентських процедур: загальнотеоретичний аспект. *Правова система: теорія і практика*. 2019. №1. С. 45-48. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/1/13.pdf>
27. Олуйко В. М. Парламентське право України: Проблеми теорії та практики / Верховна Рада України; Хмельницький ін-т регіонального управління та права. К. : Юрінком Інтер, 2004. 216 с.
28. Органи державної влади в Україні: структура, функції і тенденції розвитку: навч. посібник / Нижник Н. Р., Дубенко С. Д., Плахотнюк Н. Г. та ін. / Київський регіональний центр Академії правових наук України, Кафедра держ. управління і менеджменту Української академії держ. управління при Президентіві України, Кафедра держ. управління Івано- Франківського національного технічного ун-ту нафти і газу / Н.Р. Нижник (заг.ред.). К. : ЗАТ "НІЧЛАВА", 2003. 284 с.
29. Парламентське право України: навч. посіб. / Ярмиш О. Н., Марцеляк О. В., Коломієць Ю. М. / Харківський національний ун-т внутрішніх справ. Х. : ХНУВС, 2007. 498с.
30. Погорілко В. Ф., Кривенко Л. Т., Григорук Н. Г., Батанов О. В. Авер'янов В. Б. Органи державної влади України / Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України / В.Ф. Погорілко (ред.). К., 2002. 592 с.
31. Публічна влада в Україні : проблемні аспекти та шляхи вдосконалення : колективна монографія. // Колектив авторів : д.ю.н., доцент О. М. Буханевич (§ 1.2), к.ю.н., доцент А. М. Івановська (§ 1.4.), к.ю.н., доцент І. Л. Литвиненко (§ 2.1., § 2.3.), к.ю.н., доцент І. П. Сторожук (§ 2.4), к.ю.н., доцент О. О. Галус (§ 3.1., § 3.2.), к.ю.н. І. В. Рижук (§ 1.1., § 1.3.), ст. викладач А. М. Токар (§ 1.3., § 2.2.), ст. викладач М. З. Берцюх (§ 2.5.) / за заг. ред. доктора юридичних наук, доцента Буханевича О. М. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2018. 420 с.
32. Теліпко В. Е. Парламентське право України. Академічний курс. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 664 с.
33. Олійник А.Ю. Актуальні проблеми конституційного права України. Київ. ЦУЛ, 2018. 525 с.
34. Теліпко В.Е. Парламентське право. Академічний курс. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 664 с.
35. Ткачук А.Ф. Законодавча техніка. Практичний посібник. Як готувати проекти законів / А.Ф.Ткачук – К. : Інститут громадянського суспільства, 2004. 184 с.
36. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: підручник. К. : Юрінком Інтер, 2002. 536 с.
37. Шаповал В.М. Парламентаризм і законодавчий процес в Україні : навч. посіб. / В.М.Шаповал, В.І.Борденюк, Г.С.Журавльова. К. : Вид-во Української академії державного управління при Президентіві України, 2000. 216 с.
38. Шаповал В. Парламент: функціональні характеристики. *Право України*. 2015. № 5. С. 54–69.
39. Шляхтун П.П. Парламентаризм: Словник-довідник. К. : Парламентське видавництво, 2003. 151 с.
40. Ющик О.І. Теоретичні основи законодавчого процесу: монографія. К.: Парламентське вид-во, 2004. 519 с.

3.2. Джерела до окремих тем навчальної дисципліни

Тема 1

Загальні засади парламентаризму та парламентського права

1. Конституційно-правовий статус парламенту - Верховної Ради України : монографія / І. Є. Словська; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". К. : Юрінком Інтер, 2013. 335 с.
2. Шаповал В. М. Концепція парламентського права в Україні / В. М. Шаповал, Г. С. Журавльова. *Концепція розвитку законодавства України : матеріали наук.-прак. конференції*. К. : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1996. 508 с.
3. Шемшученко Ю. С. Проблеми українського парламентаризму у світлі конституційної реформи в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2008. № 2. С. 104.
4. Городецький О. В. Парламентське право України: процес становлення. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 1996. Вип. 4–5. Правознавство. С. 138.
5. Кислий П. Становлення парламентаризму в Україні : моногр. Ч. Вайз. К., 2000. С. 4.
6. Журавльова Г. С. Конституційні засади становлення і розвитку парламентаризму в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право». Х., 1999. 20 с.
7. Древаль Ю. Д. Парламентське право: регулює чи декларує? URL: irbis-pbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe
8. Древаль Ю. Д. До питання про структуру та сутність парламентського права. URL: irbis-pbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe
9. Богачова О. В. Законотворчий процес в Україні / О. В. Богачова, О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко ; за ред. акад. АПН України В. О. Зайчука. – К. : Реферат, 2006. С. 39–40.
10. Кривенко Л. Т. Розподіл влад і процесуальні права парламенту. *Віче*. 1998. № 3. С. 16.
11. Омельченко Н.Л. Поняття, принципи та місце парламентського права України у системі права. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 86-90.
12. Парламентське право України: Навч. Посібник / За ред. проф. О. Н. Ярмиша. Харків: Вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. Справ, 2007. 500 с.
13. Публічна влада в Україні : проблемні аспекти та шляхи вдосконалення : колективна монографія. // Колектив авторів : д.ю.н., доцент О. М. Буханевич (§ 1.2), к.ю.н., доцент А. М. Івановська (§ 1.4.), к.ю.н., доцент І. Л. Литвиненко (§ 2.1., § 2.3.), к.ю.н., доцент І. П. Сторожук (§ 2.4), к.ю.н., доцент О. О. Галус (§ 3.1., § 3.2.), к.ю.н. І. В. Рижук (§ 1.1., § 1.3.), ст. викладач А. М. Токар (§ 1.3., § 2.2.), ст. викладач М. З. Берцюх (§ 2.5.) / за заг. ред. доктора юридичних наук, доцента Буханевича О. М. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2018. 420 с.

Тема 2-4

Організація та порядок діяльності Верховної Ради України

Структура Верховної Ради України. Функції та повноваження Верховної Ради України

1. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>
2. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 4.04.1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0#Text>
3. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 № 2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>

4. Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України: Закон України від 19.12.2019 № 400-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-20#Text>
5. Про статус депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим: Закон України від 22.12.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-16#Text>
6. Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 № 576-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>
7. У справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин п'ятої, шостої статті 75, частини четвертої статті 77 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України “Про Регламент Верховної Ради України” (справа про обрання Голови Верховної Ради України): Рішення Конституційного Суду України від 11.07.2012 р. №15-рп/2012. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-12>
8. Гриценко О. Сутність і призначення Рахункової палати: проблемні питання. *Право України*. 2004. № 10. С. 106-109.
9. Древаль Ю.Д. Парламентаризм у політичній системі України: (політико-правовий аналіз). Харків: Вид-во Національного університету внутрішніх справ, 2003. 280 с.
10. Журавський В.С. Український парламентаризм на сучасному етапі: теоретико-правовий аспект : монографія. К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 248 с.
11. Законотворчість і законодавство: хрестоматія. О.Л. Копиленко, О.В. Богачова. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2011. 904 с.
12. Законотворчість. Конституційні засади законотворчої діяльності / О.В. Богачова, В.О. Зайчук, О.Л. Копиленко, С.В. Шевчук. К., 2005. 162 с.
13. Законотворчість: контрольні функції парламенту. К. : Заповіт, 2006. 108 с.
14. Історія українського парламентаризму. Від допарламентських форм організації політичного життя до сьогодення / Ін-т історії НАН України ; голова редкол. В. М. Литвин ; ред. рада: В. Б. Яловий, В. О. Зайчук. К. : Дніпро, 2010. Т. 1–3.
15. Ківалов С.В., Залюбовська І.К. Парламентський контроль за діяльністю органів виконавчої влади в Україні: історія, теорія, перспективи. Одеса: Юрид. література, 2004. 150 с.
16. Кривенко Л. Функції Верховної Ради України в контексті конституційної реформи. *Юридичний вістник*. 2004. №4. С. 50-59.
17. Кривенко Л.Г. Конституційно-правова відповідальність – елемент конституційно-правового статусу Верховної Ради України. *Часопис Київського університету права*. 2002. №4. С. 28-33.
18. Майданник О. Поняття і сутність парламентського контролю. *Право України*. 2004. №10. С. 12-15.
19. Майданник О. Правозастосовчий процес реалізації українським парламентом контрольної функції. *Право України*. 2005. № 5. С. 39-41.
20. Омельченко Н.А. Конституційно-правові основи законодавчої функції Верховної Ради України. *Адвокат*. 2005. № 5. С. 9-11.
21. Роговенко Д. До питання про статус Рахункової палати України. *Право України*. 2004. №9. С. 121-125.
22. Теліпко В. Е. Парламентське право : академ. курс : підручник. К. : Центр учб. л-ри, 2011. 664 с.
23. Ярмиш О. Н. Парламентське право України : навч. посібник / О.Н.Ярмиш, О. В.Марцеляк, Ю. М. Коломієць / Харківський національний ун-т внутрішніх справ /

О.Н. Ярмиш (ред.). Х. : ХНУВС, 2007. 498 с.

Тема 5.

Організація діяльності народних депутатів України

1. Андрушко А.В. Виникнення трудових правовідносин з державними службовцями: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.05. Хмельницький, 2003. -196 с.
2. Григорук Н.Г. Конституційно-правовий статус народного депутата України: Дис...канд. юрид. наук: 12.00.02. К., 2004. 199 с.
3. Греков І.П. Особливості правового регулювання праці державних службовців: Дис...канд. юрид. наук: 12.00.05. Х., 2003. 169 с.
4. Держалюк О. М. Роль парламентських комітетів у відносинах між парламентом і урядом в Україні. *Стратегічні пріоритети*, 2013. №4 (29). С. 91–100.
5. Петришин О.В. Правовий режим державної служби: питання загальної теорії: Автореф.дис... докт. юрид. наук: 12.00.01. Х.,1998. 36 с.
6. Григоренко А. Гарантії здійснення повноважень народним депутатом України. *Право України*. 2004. № 5. С. 116–121.
7. Григоренко А. Юридичні колізії принципу несумісності поєднання посад народним депутатом України та міжнародна практика. *Право України*. 2003. № С.97-100.
8. Законодавче забезпечення депутатської діяльності: міжнародно-правові стандарти та зарубіжний досвід. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. 124 с.
9. Лещух А. Р. Конституційно-процесуальна відповідальність народного депутата України за невиконання або неналежне виконання обов'язків у парламенті. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2015. Вип. 4. С. 83–94.
10. Матейчук Р. І. Діяльність народних депутатів України у парламентських комітетах. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 5. С. 72–74.
11. Словська І. Є. Депутатський запит як форма реалізації контрольної функції парламенту (за законодавством України). *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2011. № 4 (21). С. 53–57.
12. Рижук І.В. Становлення та розвиток інституту конституційно-правової відповідальності парламентаріїв в Україні. *Університетські наукові записки*. – 2013. – № 4 (48). С. 42-48.
13. Рижук І.В. Правове регулювання конституційно-правової відповідальності парламентаріїв в Україні та зарубіжних країнах. *Університетські наукові записки*. 2015. № 2. С. 42-48.
14. Рижук І.В. Види конституційно-правової відповідальності парламентаріїв. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2013. № 6/1. С. 119-123.
15. Рижук І.В. Теоретико-правова характеристика позитивної відповідальності парламентаріїв. *Університетські наукові записки*. 2012. № 3 (43). С. 30-36.

Тема 6.

Законодавчий процес

1. Бригінець О.О., Галус О.О., Рижук І.В. Вирішення проблем правового регулювання окремих стадій законодавчого процесу в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Дідоренка*. 2021. № 4 (96). С. 35-45. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1430/1303>

2. Олійник А. Законотворчий процес – його основні риси і особливості. *Право України*. 1998. № 4. С. 81–83.
3. Олійник А. С. Організаційно-правові питання забезпечення законодавчої діяльності в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право». К., 1998. 17 с.
4. Заєць А. П. Потрібне нове «прочитання» українського парламентаризму. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 1998. № 11. С. 40–52.
5. Швець М. Системна інформатизація законотворчого процесу. *Віче*. 2000. № 2. С. 29–37.
6. Погорілко В., Малишко М. Стратегія і тактика законотворення. *Віче*. 1993. № 4. С. 46–55.
7. Олійник А. Планування законодавчої діяльності наблизить Україну до правової держави. *Віче*. 1995. № 8. С. 30–35.

Тема 7.

Парламентські процедури

1. Приходько Х.В. Актуальні проблеми українського парламентаризму з позицій функціонального та процесуального підходів дослідження. Актуальні проблеми сучасного конституційного права України : зб. наук. пр. / відп. ред. Ю.С. Шемшученко та О.В. Батанов. К. : Юрид. думка, 2014. С. 334–344.
2. Конституційне право України / за ред. В.Ф. Погорілка. К. : Наукова думка, 2002. 734 с.
3. Словська І.Є. Верховна Рада України в системі вітчизняного парламентаризму : конституційно-правове дослідження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право ; муніципальне право». О., 2014. 47 с.
4. Гусаров С. М. Законотворчість і законодавчий процес в Україні: монографія / ред. О. М. Бандурка. Харків: Золота миля, 2014. 412 с.
5. Грищенко І.В. Парламентські процедури: сутнісний та видовий аналіз. *Порівняльно-аналітичне право : електрон. наук. фахове вид.* 2014. Вип. № 7. С. 44–46. URL: <https://www.pap.in.ua>
6. Косинський В. В. До питання прозорості та відкритості комітетів парламенту у законодавчому процесі. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 2. С. 7–12.
7. Лавринович О. Шляхи удосконалення системи суб'єктів законодавчої ініціативи: досвід держав - учасниць ЄС та українські перспективи. *Право України*. 2011. № 3. С. 167–174.
8. Легін Л. М. Законодавчий процес в Україні: теоретико-правове дослідження: монографія. Івано-Франківськ; Дрогобич: Коло, 2015. 132 с.
9. Лихачов Н.С. Щодо визначення поняття та ознак парламентських процедур. *Порівняльно-аналітичне право: електрон. наук. фахове вид.* 2016. Вип. № 5. С. 62–65. URL: <https://www.pap.in.ua>
10. Магновський І. Й. Правова природа парламентських процедур: загальнотеоретичний аспект. *Правова система: теорія і практика*. 2019. №1. С. 45–48. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/1/13.pdf>
11. Ткачук А., Науменко С. Законодавчий процес та якість закону: Як досягти гармонії? Київ : Інститут громадянського суспільства, 2005. 44 с.
12. Гусаров С. М. Законотворчість і законодавчий процес в Україні: монографія / ред. О. М. Бандурка. Харків: Золота миля, 2014. 412 с.

13. Косинський В. В. До питання прозорості та відкритості комітетів парламенту у законодавчому процесі. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2018. № 2. С. 7–12.
14. Лавринович О. Шляхи удосконалення системи суб'єктів законодавчої ініціативи: досвід держав - учасниць ЄС та українські перспективи. Право України. 2011. № 3. С. 167-174.
15. Легін Л. М. Законодавчий процес в Україні: теоретико-правове дослідження: монографія. Івано-Франківськ; Дрогобич: Коло, 2015. 132 с.
16. Ткачук А., Науменко С. Законодавчий процес та якість закону: Як досягти гармонії? Київ : Інститут громадянського суспільства, 2005. 44 с.

Тема 8.

Розробка та оформлення проектів законів України

1. Держалюк О. М. Роль парламентських комітетів у відносинах між парламентом і урядом в Україні. Стратегічні пріоритети, 2013. №4 (29). С. 91–100.
2. Ковальський В.С. Правотворчість: Теоретичні та логічні засади / В.С.Ковальський, І.П.Козинцев. К. : Юрінком Інтер, 2005. 192 с.
3. Косович В. Удосконалення доктринальних підходів до концепції нормативно-правового акта. Науковий вісник Чернівецького університету. 2012. № 618. С. 36–42.
4. Парламентаризм в Україні : теорія та практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 10-й річниці з дня проголошення незалежності України та 5-й річниці з дня прийняття Конституції України, 26 червня 2001 р. К. : Верховна Рада України ; Інститут законодавства, 2001. С. 432–436.
5. Омельченко Н. Л. Контрольна діяльність парламенту України в процесі реалізації законодавчої функції Верховною Радою України. Митна справа. 2012. – № 5 (83), ч. 2, кн. 2. С. 96–101 URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ms/2012_5_2_2/96.pdf
6. Основи демократії: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.Бессонова, О.Бірюков, С.Бондарчук та ін; За заг. ред. А.Колодій. К. : Ай-бі, 2002. 684 с.
7. Розробка проектів нормативно-правових актів відповідно до методики вирішення проблем К., ФОП Москаленко О. М., 2012. 180 с.
8. Совгиря О.В. Правовий статус парламентської опозиції. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 264 с.
9. Ткачук А. Законодавчий процес та якість закону: Як досягти гармонії? / А.Ткачук, С.Науменко. К. : Інститут громадянського суспільства, 2005. 44 с.
10. Шаповал В. М. Парламентаризм і законодавчий процес в Україні : навч. посіб / В.М.Шаповал, В.І.Борденюк, Г.С.Журавльова. К. : Вид-во Української академії державного управління при Президентові України, 2000. 216 с.
11. Гусаров С. М. Законотворчість і законодавчий процес в Україні: монографія / ред. О. М. Бандурка. Харків: Золота миля, 2014. 412 с.
12. Косинський В. В. До питання прозорості та відкритості комітетів парламенту у законодавчому процесі. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2018. № 2. С. 7–12.
13. Лавринович О. Шляхи удосконалення системи суб'єктів законодавчої ініціативи: досвід держав - учасниць ЄС та українські перспективи. Право України. 2011. № 3. С. 167-174.
14. Легін Л. М. Законодавчий процес в Україні: теоретико-правове дослідження: монографія. Івано-Франківськ; Дрогобич: Коло, 2015. 132 с.

15. Ткачук А., Науменко С. Законодавчий процес та якість закону: Як досягти гармонії? Київ : Інститут громадянського суспільства, 2005. 44 с.

4. Інформаційні ресурси

1. www.rada.gov.ua/ - Верховна Рада України
2. www.president.gov.ua/ - Президент України
3. www.kmu.gov.ua/ - Кабінет Міністрів України
4. www.ccu.gov.ua/ - Конституційний Суд України
5. www.scourt.gov.ua/ - Верховний Суд України
6. www.ombudsman.kiev.ua/ - Уповноважений ВРУ з прав людини
7. www.adm.km.ua/ - Хмельницька обласна державна адміністрація
8. www.odlrada.km.ua/ - Хмельницька обласна рада
9. www.khmelnysky.com/city - Хмельницька міська рада

ОНОВЛЕНО:

доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права,
кандидатка юридичних наук, доцент

_____ Ірина СОЛОДКА
24 лютого 2025 року

доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права,
кандидатка юридичних наук, доцент

_____ Олена ГАЛУС
24 лютого 2025 року

СХВАЛЕНО:

Схвалено кафедрою конституційного, адміністративного та фінансового права
24 лютого 2025 року, протокол № 9.

Завідувач кафедри конституційного,
адміністративного та
фінансового права
24 лютого 2025 року

_____ Олена ГАЛУС